

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Геолого-географічний факультет
Кафедра фізичної географії та природокористування

Дипломна робота **бакалавра**

на тему: «Лісові ландшафти Одеської області: їх сучасний стан, класифікація та особливості використання»

«Forest landscapes of the Odessa region: their current state, classification and features of use»

Виконала: студентка 4 курсу

денної форми навчання

напряму підготовки 6.04.01.04 Географія

Лисьонук Дар'я Анатоліївна

Керівник: викл. Панкратенкова Д. О.

Рецензент: к. геогр. н., доц. каф. географії

та методики її навчання УДПУ імені

Павла Тичини Лаврик О. Д.

Рекомендовано до захисту:

протокол засідання кафедри

№ 7 від 19 квітня 2018 р.

Завідувач кафедри

проф. Шуйський Ю. Д.

(підпис)

Захищено на засіданні ДЕК №__

протокол № __ від _____ 2018 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

проф. Світличний О. О.

(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ, ЇХ ІСТОРІЯ ТА ТИПОЛОГІЯ.....	5
1.1. Поняття про лісові ландшафти.....	5
1.2. Лісова типологія, загальні поняття про тип лісу. Історичні аспекти лісової типології.....	9
1.3. Динамічна типологія лісу.....	12
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	14
2.1. Географічне положення.....	14
2.2. Особливості тектонічної та геологічної будови.....	15
2.3. Рельєф області.....	17
2.4. Клімат Одеської області.....	21
2.5. Поверхневі води.....	24
2.6. Ґрунтовий покрив.....	27
2.7. Рослинний та тваринний світ.....	29
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ ОДЕЩИНИ ТА ЇХ ВИДИ.....	33
3.1. Сучасні лісові ландшафти Одещини.....	33
3.2. Типи лісів району дослідження.....	38
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ.....	41
4.1. Напрямки використання лісових ресурсів Одеської області.....	41
4.2. Охорона і захист лісів.....	46
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із найважливіших ресурсів Землі для людини є ліси. Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцем розташування виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, підлягають державній охороні. Лісові насадження у великому обсязі страждають від людської діяльності й раніше за інших стали об'єктом охорони.

Лісові ресурси – це вичерпні, але відновлювані ресурси багатоцільового призначення. Деревину використовують як паливо, як матеріал для будівельної та хімічної індустрії. Ліси – основне джерело сировини для лісової, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості, а для населення – найважливіший рекреаційний ресурс.

Зменшення площ лісів та лісистості в Україні, в Одеській області вимагає негайного вивчення структури, особливості їх місцезростання, що дають можливість встановити переважаючі типи лісів в сучасних умовах природокористування, щоб у майбутньому чітко встановити шляхи покращення біологічного різноманіття та відновлення лісових ресурсів.

Мета роботи – охарактеризувати сучасний стан лісових ландшафтів Одеської області, їх типи та особливості використання.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні провідні **завдання:**

- розробити теоретичну базу, що стосується поняття про лісові ландшафти, їх історію та типи;
- охарактеризувати фізико-географічні умови району дослідження;
- зібрати та систематизувати вихідні дані про лісові ландшафти Одеської області;
- проаналізувати сучасний стан лісових ландшафтів та їх типів;
- з'ясувати способи використання лісових ландшафтів.

Об'єктом дослідження є лісові ресурси Одеської області.

Предметом дослідження виступає сучасний стан лісових ландшафтів району дослідження, їх класифікація та особливості використання.

Для написання дипломної роботи було використано наступні **методи дослідження**: на етапі збору, систематизації та обробки інформації для проведення дослідження – літературний, історичний, ретроспективний, індуктивний, описовий; у процесі теоретичного осмислення проблеми – дедуктивний та картографічного зображення, ландшафтний, а також аналізу та синтезу; обробка та інтерпретація отриманих результатів відбувалася за методу системного аналізу, порівняння, використання ГІС-технологій.

Матеріалами для роботи стали літературні та картографічні джерела, Інтернет-ресурси що стосуються теми дослідження, праці співробітників кафедри фізичної географії та природокористування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, а також статистичні матеріали Одеського Обласного управління лісового та мисливського господарства при Державному комітеті лісового господарства України.

Структура та обсяг дипломної роботи: дипломна робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 57 сторінках, містить 16 рисунків, 1 таблицю, 2 додатки. При написанні роботи було використано 33 джерела.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз літературних джерел дозволив виділити основні поняття, які стосуються теми нашого дослідження. Зокрема такі, як: ландшафт, ліс, лісовий ландшафт, лісова типологія, тип лісу. Важливе значення для нас мають саме лісові ландшафти Одеської області, які є елементом географічного ландшафту, що складається із сукупності дерев, які займають домінуюче становище серед чагарників, надґрунтового покриву, тварин, мікроорганізмів, в своєму розвитку біологічно взаємопов'язані, впливають один на одного і на навколишнє середовище. Виділяють три основних підкласи лісових ландшафтів: природні, умовно-природні та антропогенні.

Тип лісу – це основна класифікаційна одиниця лісу, яка об'єднує ділянки лісу, характерні певною сукупністю однорідних лісорослинних умов, однаковим складом деревних порід, кількістю ярусів, аналогічною фауною, така, що потребує однакових лісогосподарських заходів при рівних екологічних умовах.

2. Ознайомившись із природними умовами Одеської області можна стверджувати про те, що умови насправді не сприятливі для росту природних лісів. Високі температури та мала кількість опадів не сприяє розвитку лісистості в районі нашого дослідження. Лише в північних районах спостерігаються природні типи лісових ландшафтів, решта території Одещини засаджена умовно-природними та антропогенними лісами.

3. На основі зібраних даних можна зробити висновки, що Одеська область належить до лісодефіцитних територій, загальна лісистість становить 6,5 %, що в 1,5 рази нижче в порівнянні з оптимальною. На сьогоднішній день загальна площа вкритих лісовою рослинністю земель області становить 199,1 тис. га. Для збільшення лісистості до 9% необхідно створити ще близько 100 тис. га лісових насаджень. Це дозволить збільшити не тільки ресурси деревини, а й зробити вагомий внесок щодо відтворення та

збереження біологічного та ландшафтного розмаїття в області, стабілізації екологічної рівноваги.

В ході написання даної роботи було встановлено, що найбільший відсоток лісистості має Котовський район, а найменший м. Одеса. Достатньо великий відсоток лісистості в Савранському, Балтському, Котовському й Ананьєвському районах. В цих лісових районах присутні заповідники, парки, заповідники-заказники, охоронні ліси. Всі ці структури добре впливають на екологічний та культурний стан країни.

4. Щорічно площа створених лісів на території області завжди перевищувала площу суцільних вирубок. Починаючи з 2006 року, в області створюється лісів в 3-8 разів більше, ніж вирубається. Ділянки, що виходять з-під суцільних санітарних рубок, а це в основному всихаючі насадження, що постраждали внаслідок стихійного лиха, заліснюються одразу ж після розробки лісосік або навесні наступного року. Щорічно за рахунок державного бюджету створюється 2 – 3 тис. га лісових насаджень.

У сукупності з іншими природними ресурсами лісові ресурси являють собою складову частину продуктивних сил країни безпосередньо беруть участь в економічному розвитку, у забезпеченні соціальних потреб суспільства, виступають одночасно як засіб виробництва, предмет і продукт праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев Е. В. Типы украинского леса: Правобережье / Е. В. Алексеев. – К.: Наука, 1925. – 119 с.
2. Атлас України. Пілотний проект електронної версії національного атлас України. Інститут географії НАН України. ТОВ «Інтелектуальні Системи ГЕО». – Київ, 2000. – 65 с.
3. Белова Н. А. Екологія. Мікроморфологія, антропогенез лісових ґрунтів степової зони України / Н. А. Белова. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ: 1997. – 264 с.
4. Вольнов В. В. Ландшафтоведение и агроландшафтные экосистемы / В. В. Вольнов, А. С. Давыдов-Барнаул, 2006. – 203 с.
5. Генсірук С.А. Ліси України / С.А. Генсірук. - Львів: Наук. тов. ім. Шевченка, УДЛТУ, 2002. – 496 с.
6. Географічна енциклопедія України: в 3 т / Редкол.: А. М. Маринич и др. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1990. – Т. 2: З-О. – 480 с.
7. Гродзинський М. Д. Ландшафтознавство: навчальний посібник / М. Д. Гродзинський, О. В. Савицька. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – С. 80-81.
8. Давиденко В. А., Білявський Г. О., Арсенюк С. Ю. Ландшафтна екологія: Навчальний посібник. – К.: Лібра / В. А. Давиденко, Г. О. Білявський, С. Ю. Арсенюк, 2007. – 280 с.
9. Дениsik Г. І. Антропогенні ландшафти Правобережної України: Монографія / Г. І. Дениsik, 1998. – 292 с.
10. Державний комітет лісового господарства України [Електронний ресурс] : Одеське Обласне управління лісового та мисливського господарства. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS World 97-2000. – Назва з титульного екрану.
11. Динамическая Геоморфология / Под редакцией Г. С. Ананьева и др. – М.: Издательство МГУ, 1992. – 448 с.
12. Жолкевський П. Ф. Економіко-екологічна оцінка лісових ресурсів: Науковий вісник / П. Ф. Жолкевський, 2004. – 277-283 с.
13. Загальне використання лісових ресурсів [Електронний ресурс] : Обозреватель. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS World 97-2000. – Назва з титульного екрану.
14. Збідьшення лісистості області [Електронний ресурс] : Одеська Обласна рада, 2017. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS World 97-2000. – Назва з титульного екрану.

15. Звіт з науково-дослідної роботи «Дослідження природних ресурсів на території Одеської області та оптимізація природокористування»: каф. фізик. географ. та природокорист / Г. П. Пилипенко. – Одеса, 2016.
16. Зінь Е. А. Регіональна економіка: Охорона лісових ресурсів / Підручник. – К.: ВД Професіонал, 2007. – 328 с.
17. Исаченко А. Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование / А. Г. Исаченко. – М.: Высш. школа., 1991. – 366 с.
18. Колтун О. В. Антропогенна геоморфологія: навчальний посібник / Оксана Колтун, Іван Ковальчук. – Л.:Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – 193с.
19. Крюденер А.А.. Основы Классификации типов насаждений: Монография / А. А. Крюденер, 2003. – 335 с.
20. Маринич О. М. Фізична географія України: Підручник. – К.: Знання / О.М. Маринич, П. Т. Шищенко, 2005. – 511 с.
21. Масляк П. О. Географія України: Проб, підруч. для 8-9 кл. серед, шк. – К.: Зодіак – ЕКО / П. О. Масляк, П. Г. Шищенко, 2000. – 434 с.
22. Міхелі С.В. Основы ландшафтознания: курс лекцій для студентів географічних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів. – Київ-Кам'янець-Подільський: «Абетка-НОВА», 2002. – 184 с.
23. Морозов Г. Ф. Про типологічному вивченні лісів. Праці Костромського наукового товариства з вивчення місцевого краю: Вип. VI. – Кострома / Г.Ф. Морозов, 1917. – 76 с.
24. Павловська Т. С. Геоморфологія: терміни й поняття (коментар) : Навчальний посібник. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. - 284 с.
25. Пилипенко Г. П. Ландшафтне обґрунтування природокористування Причорноморської низовини (на прикладі богарних земель та гірл великих рік Одеської і Миколаївської областей) : Автореф. дис. канд.геолог.наук. – Одеса, 1993. – 19с.
26. Погребняк П. С. Основы лесной типологии / П. С. Погребняк. – Киев.: АН УССР , 1955 – 456 с.
27. Природа Одесской области. Ресурсы, их рациональное ипользование и охрана / Под ред. Г. И. Швевса й Ю. А. Амброз. – Киев-Одесса: Вища школа, 1979. – 144 с.
28. Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення. – К.: ТОВ « Центр екологічної освіти та інформації», 2009. – 332 с.
29. Ресуры поверхностных вод СССР. Описание рек и озер и расчёты основных характеристик их режима. Т. 6. Украина и Молдавия. Вып.

Западная Украина и Молдавия (Без бассейна р. Днестра). – Л., Гидрометеиздат, 1978. – 256 – 257 с.

30. Руденко Т. Лісові масиви Великомихайлівського району: Дипломна робота / наук. керівн. доц. Пилепенко Г. П. – Одесса, 2014.

31. Руцак М. Ліси України : управління, експлуатація, відтворення: Економіка України. 1995р. №6

32. Солнцев Н.А. Учение о ландшафте (избранные труды) / Н. А. Солнцев. – М.: МГУ, 2001. – 384 с.

33. Сукачев В. И. Руководство к исследованию типов леса [Текст]: / В. И. Сукачев. – М.-Л.: Госиздат, 1930. – 320 с.

34. Червона книга України. Вони чекають на нашу допомогу / Упорядники О. Ю. Шапаренко, С. О. Шапаренко – Х.: Торсінг, 2002 – 336 с.

35. Швиденко А. Й. Лісознавство: Підручник / А. Й. Швиденко, Б. Ф. Остапенко. – Чернівці: Зелена Буковина, 2001. – 352 с. 2001.